

„Amikor írok, egyenesbe jutottam”

Beszélgetés Dobozi Eszterrel

Kecskemét szellemi életének egyik meghatározó alakja Dobozi Eszter József Attila-díjas költő, író, tanár, szerkesztő. Pályatársai és a Magyar Írószövetség a közelmúltban köszöntötték életének fontos állomásán, kerek születésnapja alkalmából. Ez remek alkalmat nyújtott, hogy az 1956-ban született költővel áttekintsük eddigi munkásságát, életútjának meghatározó örömeit és megpróbáltatásait.

– Ahogy ő néz, ahogy ő lát című, a Magyar Napló Kiadónál tavaly nyáron megjelent köteted az alcím szerint válogatott és új versek gyűjteménye. Időközben eltelt egy év, és kerek évfordulóhoz érkeztünk: első önálló köteted kerek harminc éve, 1986-ban látott napvilágot. Ezt a tavalyi könyvet mennyire tekinted számvetésnek?

– Ha akarom, ha nem, számvetés lett ez a könyv, hiszen valóban az első kötetemtől az utolsóig át kellett vizsgálnom az eddig megjelent verseimet. Sokáig menekültem e feladat elől. Nem szívesen olvastam régi költeményeimet. Kerültem a szembesülést azokkal a produktumokkal, amelyek a régi időkhöz, a pályakezdéshez köthetők. Sajnáltam időt és energiát fordítani az újraolvasásukra. Úgy gondoltam, pazarlás lenne, miközben annyi mindent nem írtam még meg, amit pedig meg kellett volna. Ami feszít. Ami ott mocorog, gomolyog bennem, alkalmas időkre várva. Nem nagyon szerettem hát visszafelé tekintgetni, mindig csak az „előre” érdekelt. Az, ami még nem volt. Amit még nem éltem meg. Igazán csak az foglalkoztatott, amit még nem írtam meg. Így hát sosem kezdeményeztem, hogy kiadathassak egy válogatott kötetet. Amikor azonban ilyen tárgyú ajánlat érkezett a Magyar Napló-

tól, nem utasítottam vissza. Itt az ideje, gondoltam, az összegzésnek. S milyen jó, hogy a válogatást én magam végezhetem el! Szelektálhatok a magam állította mérce, a magam szempontjai alapján. (Nem mintha hiányozna belőlem a hajlam a tanácsok, a mások véleményének meghallgatására. Irodalomtörténész, kritikus férjemmel, Alföldy Jenővel elolvastattam az összeállítást, s figyelembe vettem a javaslatait a végleges változat kialakításakor.) Voltaképpen örültem, hogy megérhetem a válogatás megjelenését. Ekkorra, 2015-re értem meg az összegzésre, a pálya áttekintésére.

– Könyved milyen arányban tartalmaz régebbi, illetve új verseket?

– A válogatás nagy részét régebben írtam, kötetben már megjelent versek teszik ki. Egészen pontosan 308 régi költeményt tartalmaz, az újak száma pedig csak 24. Tehát a hangsúly az összegzésre került.

– És miként tekintesz vissza az elmúlt harminc évre?

– Sajnálkozással és fájdalommal. Sajnálkozással, hogy ilyen gyorsan elszaladtak az évek. Fájdalommal, mert az eltelt idő jelentős része tele volt gyötrellemmel. Mulasztásokkal. Hogyan is gondolhatna vissza bárki a félig, negyedrészig, tizedrészig megélt életre! A mi nemzedékünk fiatalsága a hetvenes

évek második felére esett. A nyolcvanas évekre az elnyújtott fiatal-ság időszaka. A mesterségesen fenntartott gyermekdedesség kora. Mert még abban a korszakunkban is úgy kezeltek bennünket, mint akiknek a fenekükön maradt a tojás-héj, pedig akkor már a beérkezés éveit kellett volna számlálgatni. S nem volt jó fiatalnak lenni. Idegenség, otthontalanság, társatlanság – ez volt osztályrészem sokáig. S majdhogynem nyomor! Pedig megszakítás nélkül dolgoztam, néha egyidejűleg több állásban is. S amikor végre már jó volt élni, végre volt kiért, miért törekedni, lett tere az életnek, s feladatokat kaptam a sorstól, akkor értek igazán nagy csapások. Bár, ahogyan nem volt jó fiatalnak lenni, úgy az élemedettség kora sem hozta meg az értékeink marandóságát. Mára megfordult a harc irányultsága. Most az idősebbeknek, az ötveneseknek és a hatvan körülieknek kell küzdeniük a talpon maradásért. Tudniillik könnyen megkapják, hogy amit eddig végeztek, az eddigi tapasztalatok és érdemeik nem számítanak. Szép számmal sorolhatnék erre példákat. Ezt csak azért bátorodom megemlíteni, hogy érzékeltsem korunk visszasságainak egyikét:

Szüleim 1954-ben

az egymástól távol eső korosztályok közötti viszony tarthatatlanságát.

– *Pályád korai szakaszából a társtalanságot, az elszigeteltséget emlegeted. Akkoriban milyen folyóiratokhoz, szerkesztőségekhez csatlakoztál?*

– Legelőször a Tiszatáj közölt tőlem néhány verset 1978-ban. Akkor még szegedi egyetemista voltam. De rövidesen kapcsolatba kerültem a kecskeméti Forrással is, ahol verseim, recenzióim jelentek meg, azután pedig egy nagyobb, Szilágyi Domokos költészetéről szóló tanulmányom. Publikálhattam az Alföldben, a Nyelvünk és Kultúránkban, de előfordultam a Mozgó Világban, a Kortársban, az Új Írásban is. A nyolcvanas évek végén a Szovjetunióba elhurcoltakról szóló dokumentumkönyvem anyagát először a Hitel, majd a Napjaink hozta le. A kilencvenes évek fordulatot hoztak: az erdélyi folyóiratokban is jelen voltam (a Látóban, a Helikonban, a Kelet-Nyugatban, később a Váradban), közölték írásaimat a felvidéki Kaligrammban, idehaza pedig a Hite-

len kívül a Műhelyben, a Holnapban, az Új Forrásban, az Esőben, a Pannon Tükörben. Mindezek mellett régóta fontos megnyilvánulási lehetőség számomra a Magyar Napló, a Lyukasóra, és egyszer egyszer publikáltam a Tekintetben, az Agriában is.

– *Állandó „otthonodda” a Forrás vált...*

– Fiatalkori helykeresésem idején Kecskemétre kerültem. Ebben szerepe volt a Forrással kialakult kapcsolatnak is. Az ő segítségével találtam rá első kecskeméti munkahelyemre 1980-ban. A szerkesztőségi munkába azonban csak a nyolcvanas évek végén kapcsolódtam be, tanári állásom mellett az olvasószerkesztőt helyettesítettem. Először még Hatvani Dániel felkérésére. Majd egy átmeneti időre tördelőszerkesztő voltam, a tanári munkámat nem feladva. Azután külső munkatárs maradtam. Amióta iskolaigazgató vagyok, egyre kevésbé tudok részt venni a szerkesztőségi életben.

– *Az irodalmi társtalanság éveiben nem törekedtél egy már létező csoportosuláshoz tartozni? Netán*

társalapítani egy költőcsoportot, valamiféle Kilenceket vagy Heteket?

– Fiatal koromban nem fordult meg a fejemben, hogy magam hozzak létre irodalmi csoportosulást. Az akkori körülmények a hűvös távolságtartást erősítették föl bennem, nem a szervezkedőt, kezdeményezőt. Tanári munkám is nagyon lekötött, örültem, ha olvasásra-írásra maradt időm. Amikor pályakezdő tanár voltam, még hatnapos volt a munkahét. Egyébként fiatalokat tanítani nagy felelősség. Sokat készültem az óráimra, egy-egy fakultációs foglalkozás előkészítésére, ahová a továbbtanulni szándékozók jártak, rendszerint az egész hétvégét rá kellett szánnom – s ez ma is így van. A tananyaggal itt szabadon lehetett és lehet gazdálkodni. S én mindig sokkal többet akartam átadni, mint amennyi a kétszer negyvenöt percbe belefér. Csak akik ezen a pályán dolgoznak, azok tudják, egy osztálynyi magyar nyelv és irodalom dolgozat tisztességes javítása egész napot igénybe vesz. Viszont az egyetem befejezése után tagja lettem a Fiatal Írók József Attila Körének. Eljártam a gyűlésekre, magam is szerepeltem olykor rendezvényeiken. Az első megjelenő könyvem évében, 1986-ban felvettek a Magyar Írószövetségbe, amelyet akkor még Magyar Írók Szövetségének hívtak. Rendszeresen részt vettem a Tokaji Írótaborban és az írószövetség Bács-Kiskun megyei tagozatának megyejárásain. Ezek a kapcsolatok azonban formálisak voltak. A társtalanság és otthontalanság érzését nem enyhítették.

– *Pedig a jelenlegi iskolaigazgatói munkád alapján egyértelmű, hogy jó kezdeményező- és szervezőkészséged van...*

– Ez csak a nyolcvanas évek legvégén, a kilencvenes években kerülhetett felszínre. Pályázatot írtam a város önkormányzatához – s mivel az akkori viszonyokhoz képest jelentős összeget nyertem, magyartanárként egész sorozat rendhagyó irodalomórát szervezhettem a Kodály iskolában, s nagy megkönnyebbülés volt számomra, hogy akkori igazgatónk, Ladics Tamásné is támogatta az ügyet. Emlékszem, meghívtam például Baka Istvánt, és akkor járt először nálunk Tornai József, illetve költőként Buda Ferenc (mert egyébként gyermekei révén – szülőként – naponta átlépte az iskola küszöbét). A Kányádi Sándorral szervezett találkozó túlnőtt a rendhagyó óra keretein, más iskolákból is jöttek diákok, de a városból felnőttek is. Telt ház volt a díszteremben. Amikor iskolaigazgató lettem, a Magyar Kultúra Napjára, később egyéb alkalmakra is – zeneművész kollégáimmal együttműködve – nagyszabású zenés irodalmi rendezvényeket kínáltunk fel minden évben a város polgárainak. Ezt a szokásunkat mindmáig megtartottuk. Nagyon sokan megfordultak ilyen módon nálunk Nagy Gáspártól Lázár Ervinig, Jókai Annáig, Csoóri Sándorig, Vasy Gézáig, Ágh Istvánig, Juhász Ferencig.

– *Gondolom, a rendhagyó irodalomórák sem szűntek meg.*

– Természetesen továbbra is szervezek ilyeneket. Az utóbbi években eljött a gyerekek közé Ács Margit, Bozók Ferenc, Csenger Levente, Ekler Andrea, Erős Kinga, Iancu Laura, Mezey Katalin, Rózsássy Barbara, Szentmártoni János, Tóth Erzsébet. Néhány éve a Városházára szerveztem folyóirat-bemutatókat. A 2000-es évek valamelyikében beléptem a Nők

Testvéremmel 1960-ban

a Nemzet Jövőjéért Egyesületbe. Onnan többször kértek, hogy közreműködjem olyan írók, költők meghívásában, a velük való beszélgetésben, akik történetesen nőművek. Tévéfelvétel is készült a városi televízió számára a műsorról. Beszélgetőtársa lehettem tehát a *Női arcok* című sorozatban Iancu Laurának, Mezey Katalinnak, Vathy Zsuzsának. Nemrég ezeket a felvételeket újra láthatták a helyi tévé nézői.

– *Személyes leltárod szerint mit hoztak az irodalmi életben töltött évtizedek?*

– Nem azt, amit vártam. Úgy gondolom, nem sikerült megvalósítanom, amit kihozhattam volna magamból, ha előnyösebben alakult volna az életem, az írói

pályám. Tehát a sajnálkozás és fájdalom mellé társul még az elégedetlenség is. Lehet, mindent el kellett volna követnem azért, hogy ne aprózzam fel magam. Talán jobb lett volna, ha nem akarok egyidejűleg többféle szerepben is helytállni. De hát nem lehetett csak írni! Az irodalomra nem lehetett egzisztenciát építeni! Nekem nem sikerült. A jó szándékú irodalomkritikus, Farkas Gábor, akinek máskülönben elismerő szavaiért nem győzök hálás lenni, megállapítja, hogy esszé- és tanulmánykötetem nem azt nyújtja számára, ami a bevezető írás alapján várható. Ugyanis nem találja benne szociográfiák sokaságát. *Búcsú a szociográfiától* címmel közölt írásom nem azért született, mert

1989-ben, a *Forrás* folyóirat huszadik születésnapján, Utassy József, Baka István, Varga Mihály alapító főszerkesztő és Buda Ferenc társaságában

azt gondolnám, nincs szükség szociográfiára (mintha ezt vélné kiolvasni ebből az írásomból), hanem azért, mert nincs, aki nulla forintból képes volna fennmaradni szociográfusként. A szociográfia az egyik legmunkaigényesebb műfaj. Nincs, aki ezt a munkát meg tudná, meg akarná fizetni. Az 1994-ben könyv alakban is publikált *Tíz körömmel* című szociográfiám Év könyve elismerésben részesült. Erről a pontról mégsem tudtam továbblépni a műfaj folytatásának irányában. Hogy ez mennyire az én hibám, mennyire a korszaké, nem tudom eldönteni.

– „Cserébe” a kilencvenes évek derekán biztos kenyérkeresethez jutottál...

– Igen, 1995-ben szegődtem el iskolaigazgatónak. A korábbiaknál is mélyebbre ástam magam az iskolai életbe. E munka mellett képzelenség szociografizálni. Regényt írtam, verseket, tanulmányokat – a szabadságom idején. Amikor mások üdültek, a családjukkal törődtek vagy éppen szórakoztak. Amire pedig nem volt szabadsá-

gom, azt talán már soha nem fogom megírni. A témák, ötletek, töredékek idővel elveszítik jelentőségüket. Eltűnnek a felejtés homályában. Sokáig azt gondoltam, a felejtésre ítélt gondolatforgácsok, gondolatelőttes tartalmak meg sem érdemlik, hogy foglalkozzunk velük. Ha pedig mégis fontosakká válnak, újra felmerülnek. S idő van! Böven! Ezzel nyugtattam magam egykor. Ma már nem így gondolom. Ötven év fölött, hatvan táján mérhetetlenül felgyorsul az idő. Egy év egy pillanat! Az elgondolások minden apró szilánkjára felértékelődik.

– Mit hozott még az elmúlt három évtized?

– A végére az irodalom súlytalaná válását. Miközben soha nem látott mennyiségben jelennek meg könyvek a könyvpiacra – és nagy számban vannak olyanok is, amelyek el sem jutnak a könyvpiacra, mert nincs, aki terjesztené őket. A világháló pedig mostanra a kontroll nélküli színre lépés lehetőségét is megadja bárkinek, akit erre sarkall a megmutakozás vágya.

Ezek a körülmények akár arra is inthetnének, hogy jobb lenne feladni az irodalmi törekvéseket. Idáig mégsem jutottam el. Most is az írás a legmélyebben bennem dolgozó késztetés, ahogyan ez volt több mint negyven évvel ezelőtt is. Mert az irodalom nem csupán három évtizede izgat. Jóval régebb óta: 1972–73 tájától nem tudok szabadulni a fogságából. Ha már a kerek évfordulókat vesszük számba: a harmincadik évfordulót megtarthattam volna 2002-ben vagy esetleg 2003-ban, az iskolaújrság-beli megjelenésekre visszagondolva. Vagy 2005-ben, az egyetemi folyóiratbeli közlés emlékére. Netán 2008-ban, ugyanis 1978-ban volt a már említett első országos publikációm a *Tiszatájban*.

– Szavaidból kiérzem, hogy a mindennapokban ezek az évszámok nem különösebben fontosak számodra.

– Ez így igaz, csak kérdésed irányította rájuk a figyelmem. Tény, hogy első kötetem 1986-ban jelent meg, és akkoriban valóban az első kötet megjelenésétől számították a költő születését. Ma, a másodlagos szóbeliség idején – így nevezik kommunikációelméleti, filozófiai munkákban a mi korunkat – másként lép színre a költő: a slammer első megtapsolt szereplésével előáll a poéta, vagy aki magát annak tekinti. Én nem 1986-tól datálom a költői létem. S nem csupán azért, mert valójában az a könyv a második kötetem. Az első ugyanis nem jelenhetett meg, mert a könyvem egyik lektora nehezményezte, hogy verseim túl erősen kötődnek a magyar lírai hagyományokhoz. Így az az összeállítás örökre elveszett – ma már akkor sem szeretném napvilágra hozni, ha kérnék tőlem. Talán jobb is,

hogy ezek a korai versek sosem jelentek meg könyv alakban.

– *Annyira eltávolodtál tőlük?*

– A nyolcvanas években a mai felgyorsult tempóhoz képest igen lassan készültek a könyvek. Évek teltek el, mire a kézirat végigvándorolt a lektorok, engedélyezők, korrektorok kezén, s amíg a kéziratból nyomtatott oldalak keletkezettek. Amikorra megjelent a könyv, a benne lévő írások a szerzőnek jócskán a múlt idejéhez tartoztak. Így volt ez az én esetemben is. A könyvbemutatón kellett ráébrednem, némely versem úgy hat számomra, mintha nem is én írtam volna. Úgy eltávolodott tőlem az időben.

– *Ha már az időről van szó, legutóbbi köteted egyik recenzióse, Farkas Gábor szerint lírádban párhuzamba állítod a végtelenséget és a végtelent. Egyetértesz ezzel a megállapítással?*

– Ezen bizony töprengésem kellett, s az állítást ellenőriznem könyvem átlapozásával. Első olvasásra nem tűnt egyértelműnek, lehetségesek másfajta megközelítések is, Farkas Gáboré végül is helytálló. S hogy a versválogatásomból kivont gondolati esszenciát beleállítja abba a sorba, amely az ókori gondolkodóktól (Anaximandrosz fogalmazta meg először azt a sejtést, hogy a világmindenség végtelen) Blaise Pascalon s másokon át („Mert végre is mi az ember a természetben? Semmi a végtelenséghez, minden a semmihez viszonyítva, közép a semmi és a minden között”) a mi József Attilánkig, Szilágyi Domokosig, a matematika megszámlálhatatlan végtelen definíciójáig vezet, ropant megtisztelő.

– *Talán kimondhatjuk: a XX. század irodalmában elmerülve szem-*

Ding Ye kínai költővendéggel és Buda Ferencsel, 1989-ben

besülnünk kell az idő mind bonyolultabb felfogásával.

– Persze. Nem csoda, hogy az idő értelmezésének, az idő keresésének az én verseimben is nyoma van. De nemcsak a filozófiai vagy fizikai úton megfogható időnek, hanem a történelmi időnek is. S még összetettebbé válik a XXI. századi ember számára az idő. Újfajta mentális problémákat vet föl például a jelen idő mérhetetlen kitérülése. Hogy egyszerre lehetünk jelen különböző terekben – a világháló, az okostelefonok, a tabletek világában. Ugyancsak szorongató az élettémpó hihetetlen felgyorsulása. Minél gyorsabban élünk, közlekedünk, teljesítjük kötelességeinket, annál feszítőbb az időszűke! S az is tönkretesz bennünket, hogy nincs mód a történések elmélyült megélésére, nincs alkalom az események, információk sokaságának mentális feldolgozására. Már-már elnyelni készül bennünket az idő elevenen. Ez a fenyegető élmény foglalkoztatott *Kötés* című kötetem némely versének megírásakor (például a *Torlóidő* címűben).

– *Farkas Gábor a recenziójában úgy fogalmaz: „Hogy a költő meg akarja-e állítani az időt, vagy megrettent-e annak múlása, csak találgatni lehet.” Kérlek, oldd fel a talányt: meg akarod állítani az időt? Megrettent annak múlása?*

– Nem kétkem, hogy a kérdésre adandó válasz talány marad a recenzió számára. Ahogy azt beszélgetésünk elején is jeleztem, sokáig nem az idő mulandósága foglalkoztatott. Az idő múlása nem töltött el szorongással. Sokkal inkább várakozással. És eszembe se jutott volna megállítani az időt. Ennek a váagnak talán nincs is nyoma régebbi verseimben. Pályám elején annál többször tűnik föl az önmagukba visszatérő folyamatok nyomorúsága és szomorúsága. Viszont egészen más a helyzet az újonnan közölt írásokban: ha nem is direkt módon, de közvetetten talán ott van ez az ember szempontjából érthető, ám annál képtelenebb igény. Ki ne változna meg, szemlélvén a véglegesen eltávozók egyre hosszabb sorát, megélvén családtagok elve-

szítését, megismervén és látva másokban is a testi fájdalom, a szervezet kopásának kínjait, az elmúlás, a szeretteinktől elszakadás félelmét? Igen, mindezt jó volna megállítani. Már régen, több mint másfél évtizeddel ezelőtt meg kellett volna állítani az időt. Bár tudom, hogy ez képtelenség. Megállítani nem, legfeljebb nyújtani lehet még az ittlét idejét. S már az is nagy dolog, ha nyerhetünk további értékes esztendőket.

– Könnyen írsz? Milyen sűrűn születnek a verseid?

– Nem vagyok az az alkotó, aki naponta írja új verseit. Nem írok könnyen, bár nekem nem gyötrellem az írás. Örömforrás, ha szabadon alkothatok. De milyen is lehetne az alkotás, ha nem szabad cselekvés, öntörvényű működés? Ha már nincs meg benne a szabadság megélésének lehetősége, az alkotás nem is alkotás. Ez a tevékenység megtart, megerősít, viszszaadja az életerőt, ha az fogyóban van. Értelmet kölcsönöz az értelmetlenségnek is. Amikor már írok, egyenesbe jutottam. Ami nehéz: a megírandó „kihordása”, hogy Weöres Sándort idézzem. Legtöbbször hosszú időbe telik, amíg a témától, amely kezdetben gyakran csak amolyan gondolat-előttés tartalom, hangulatfoszlány, emlékforgács, eljutok a megírás, a megformálás kezdetéig. Sokszor napok, hetek, hónapok, olykor évek telnek el, mire megszületik a mű. A költő voltaképpen akkor is ír – ezt már mondtam –, amikor nem ír. Nekem nagyon meg kell küzdenem a tényleges írásra szánt időért. Ezért szoktam feljegyzéseket készíteni. Listázom az ötleteket, a verscsírákat, és ezek papírszeleteken, füzetekben várakoznak az al-

kotásra alkalmas percekre, órákra.

– *A versek születnek – vagy Te írod őket? Ezt azért kérdem, mert Bella István szörnyen utálta azt a megfogalmazást, hogy „született egy verse.” Azt vallotta: „a vers nem születik – azt írják.” Mit gondolsz erről?*

– Nem értek egyet Bella Istvánal. Engem nem bosszant ez a megfogalmazás, hogy a vers születik. Sőt, nagyon igaznak gondolom, hogy a mű születik. Nagy elődöket is idézhetek, akik nem ózdkodtak a *születés* szó ilyen értelmű használatától. Például Babits Mihály így kezdi *Cigány a siralomházban* című költeményét: „Úgy született hajdan a vers az ujjam alatt, / ahogy az Úr alkothattott valami szárnyas / fényes, páncélos, ízelt bogarat.” Weöres Sándor is ezt a címet adta doktori disszertációjának: *A vers születése*. Igaz, rögtön az első mondatokban tisztázza, hogy a művész csak a rendelkezésére álló tárgyi és szellemi elemek felhasználásával alkothat.

A versek esetében azért is indokoltnak tartom a *születés* fogalmát, mert – e tárgyban szép számmal olvashattunk költői vallomásokot – a költemény létrejötte legalább olyan titokzatos folyamat, mint az élet keletkezése. Az élő világra jövedele. Az én felfogásomban a költészet keletkezése nem nélkülözheti a rejtélyes összefüggéseket a természetfeletti világgal. Ismerem az élményt, amikor a mű valóban születik, amikor alkotója úgy érzi, ő csak közvetítője a szavaknak, a soroknak; a költő csak eszköz a magasabb rendű szellemi történésekben. Hogy a mű világra kívánczik-e vagy sem, s miképpen formálódik azzá, ami-

vé lesz, nem kizárólag az emberi tényező függvénye. Magasabb erők is közreműködnek benne.

– *Túl a rákbarakkon című művedben megrázóan írod le súlyos betegséged mindennapjait, a kórházi világot, feltárva magánéleted e területét. A testi szenvedés hozzásegített-e bármilyen transzcendens felismeréshez? Hogyan alakult az istenkapcsolatod, lelki életed?*

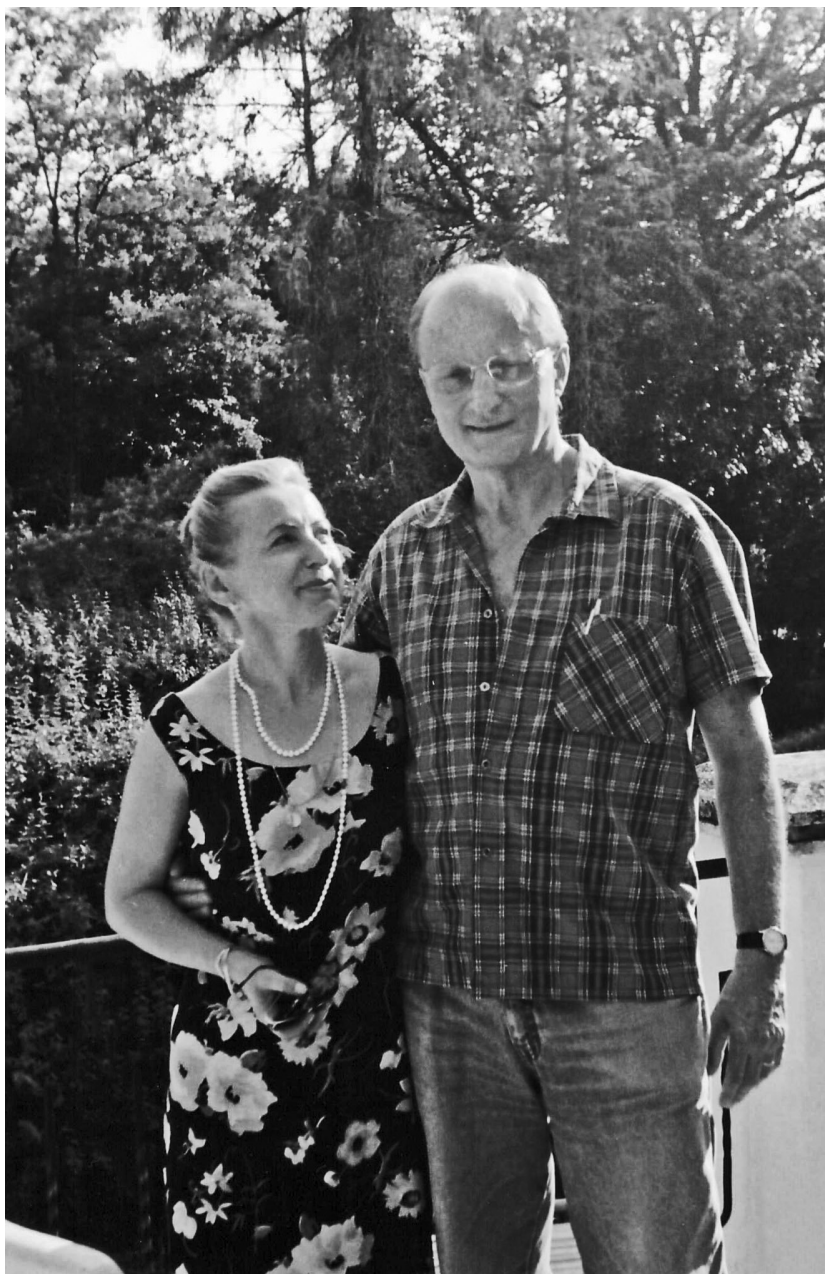
– Rákbarakkos könyvemnek van alcíme is: *Angelika naplójából*. Ez pedig nem a szándékolt elidegenítés eszköze. A központi szereplő fikatív nőalak. Élettörténete nem azonos az enyémmel. Bár az igaz, ha nem élem át én magam is, ami velem 2004-ben és 2005-ben megeseett, nem tudtam volna megírni, mit jelent megküzdeni a végzetesnek tartott betegséggel. De a kórházfolyosókon, betegszobákban, orvosi rendelők váróiban begyűjtött betegségtörténetek is belegyűrdtak a regénybe. A valóság iránti kíváncsiság az egészségügyben betegként eltöltött idő alatt sem hagyott cserben. Nemcsak magammal voltam elfoglalva, hanem szüntelenül figyeltem, ami körülöttem zajlik. Angelika története azonban nem egyszerűen a betegség természetrajzának feltárása: ha szándékaim követhetők a regényben, parabolisztikusan is értelmezhető.

Verseimben szinte a kezdetektől fogva vissza-visszatér a transzcendens iránti vágy, szomjúság(?), a szakralitás. Természetes, hogy a szenvedés megismerésével felfokozódott például a krisztusi történet megértésének igyekezete. Megszaporodtak Istennel, az ő keresésével foglalkozó írásaim. Mindennapi szükségletté vált számomra az

imádság. Írtam is ilyen imádság-szerű verseket, zoltárparafrazist, de még pogány ráolvasást is. Foglalkoztatott, hogyan lehetne visszatérni a költészetnek ahhoz a változatához, amely az ősidőket jellemezte. Amikor a vers azonos volt a cselekvéssel. Amikor a költői szónak mágikus ereje volt.

– *Feltételezem, első transzcendens élményeidet nem a betegség hívta elő...*

– Már kisgyerek éveimből is emlékszem ilyenekre. Majd sok-sok idő elteltével felnőttként teljesen váratlanul érintett meg valami semmihez nem hasonlító – jobb szót nem tudok rá – üzenet oda-túlról. Akiben csak hinni lehet, egyszerűen jelenvalóvá vált. Meg is írtam ezt – mostani szavaimhoz képest sokkal pontosabban – az *Egy falusi templomban* című versemben. Mert most csak dadogni tudok erről. Gyerekkoromban sokszor hallottam a rokonságunkhoz, családunkhoz tartozó idősebb emberektől: „Ahol a szükség, ott a segítség!” Amikor aztán jöttek a nehéz idők, akár betegség miatt, akár más okokból, magam is megtapasztaltam, hogy a Gondviselés soha nem hagyott el. Ha végig-gondolom mindazt, ami már mögöttem van, számtalan esetben fölismerhetem a jelenlétét. A Gondviselés működésének egész láncolatát tapinthatom ki a kilátástalan-nak látszó helyzetek sokaságában. Sokszor utólag döbbenek rá, ott volt az önkéntelen mozdulatokban. Ott van a sokszor vakmerőségnek tetsző vállalkásokhoz véletlenszerűen odarendelő segítőikben. A testi szenvedésnek vagy a rosszullétnek lehetséges olyan fokozata, amikor fohászkodni sincs erő. Hogy aztán az enyhülés időszakai-

Férjemmel, Alföldy Jenővel a zsenyei alkotóház teraszán, 2004-ben

ban annál intenzívebben érjen el a remény, hogy nem vagyunk egyedül. Félve és aggályoskodva beszélek erről. Ilyenkor szívesebben folyamodnék lírai eszközökhöz. Bízom benne, hogy a lírai megszólalás ideje is eljön megint. És megint.

– *Bármilyen lapos is a kérdés, valódi kíváncsisággal tudakolom: milyen lírai terveid vannak? Kétszülz netán valamilyen tematikus kötetre?*

– A versek írónak, s hogy milyen tematikus rendbe lehet őket szerkeszteni, majd csak akkor derül ki, ha kötet kiadására szánom el magam. Pontosabban fogalmazva: ha majd kötet kiadására kapok lehetőséget. Előre elhatározott téma engem most prózában érdekel. Van egy néhány oldalas regénykezdeményem a számítógépemben. Ha Isten is úgy akarja, talán egyszer eljutok a végére.

Zsille Gábor